

Goehlich Michael, *Παιδοκεντρική διάσταση στη μάθηση, Ανοιχτό σχολείο, εναλλακτικό σχολείο, σχολείο της κοινωνίας, σχολείο του Reggio*, Αθήνα, Τυπωθήτω, 2003.

Εισαγωγή, σελ. 55-57

« Οι νέες μεταρρυθμιστικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις σε αντιπαράθεση προς τις κλασικές. Κοινά σημεία και διαφορές », σελ. 59-86

Κλασικές: Montessori, Steiner, Freinet

Νέες: Ανοιχτό σχολείο, Σχολείο της κοινωνίας, Εναλλακτικό σχολείο, Σχολείο του Reggio

Αναφορά στην θεσμική ψυχοθεραπεία

Οι νέες προέκυψαν μεταξύ 1965 και 1975, ορόσημο το 1968

Ιστορικές συνθήκες

Δεκαετία του 60: Μετά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο, οικονομική άνθηση και κριτική των αυταρχικών δομών της κοινωνίας και της αυθεντίας. Αξιώσεις για: χειραφέτηση, ίσες ευκαιρίες, μεταρρύθμιση από τη βάση (όχι top down, αλλά bottom up)

Κοινωνία της τηλεόρασης και του αυτοκινήτου, τεχνολογίες της πληροφορίας και πρόσβαση στη γνώση

Νέα κοινωνικά κινήματα: Μαύροι Πάνθηρες, φεμινιστικό κίνημα, LGBT

Μετανάστευση και πολυπολιτισμικός χαρακτήρας των δυτικών κοινωνιών

Πετρελαϊκή κρίση στις αρχές της δεκαετίας του 70, εμφάνιση δομικής ανεργίας και νέα φτώχεια τη δεκαετία του 80

Ο αυξανόμενος αυτοματισμός στη βιομηχανία και η διόγκωση του τριτογενούς τομέα οδηγούν στην ανάγκη εξειδίκευσης καθώς και στην απαίτηση πνεύματος ανεξαρτησίας και συνεργασίας

Μεγαλώνει η διάρκεια της παιδικής ηλικίας

Κοινά σημεία

Κριτική στην απόσταση από την πραγματική ζωή και την εμπειρία, στην κατά μέτωπο διδασκαλία, στην απουσία δράσης, στο σύστημα ελέγχων επίδοσης, στο φορμαλισμό

Προέκυψαν σε εποχές οικονομικών και κοινωνικών αλλαγών

Πολιτικοποίηση των κινημάτων για τις νέες και για Φρενέ

Διαφορές

Πολυπρόσωπη εκπροσώπηση

Εξελιξιμότητα

Προσανατολισμός στη θεωρία της κοινωνικοποίησης

Από το παιδί προσκομισμένα υλικά

Ο πολιτισμός ως εξωτερικό περιβάλλον

Μεγαλύτερη συμμετοχή των γονέων

Το σχολείο ως κοινωνικός χώρος

Η αβεβαιότητα ως δυνατότητα

« Ανοιχτό σχολείο. Ιστορία και θεωρητικές αντιλήψεις », σελ. 87-94, 106-111

Informal Education (άτυπη διδασκαλία) – Οι αγγλικές ρίζες του Ανοιχτού μαθήματος

Δυο βοηθητικά στοιχεία, βάσεις για την ανάπτυξη του ανοιχτού σχολείου στην Αγγλία: τα Infant Schools λειτουργούν ήδη από το 1809 (Γαλλία 1881, Pauline Kergomard) και η ύπαρξη ενός μεγάλου χώρου στο εσωτερικό του σχολείου.

Στην Αγγλία επίσης ήδη από τη δεκαετία του 20 η Susan Isaacs εισάγει τις πιαζετιανές αντιλήψεις (στη συνέχεια ψυχαναλύτρια).

Τέλος τη δεκαετία του 30 οι εκθέσεις Hadow εκφράζουν έντονο παιδοκεντρισμό.

Το 1967 η έκθεση Plowden τάσσεται υπέρ της Informal Education και συνοψίζει τα χαρακτηριστικά των σχολείων αυτών: Μικρά και εποπτεύσιμα σχολεία, εργαστηριακού τύπου μαθησιακό περιβάλλον, διακλαδικό πρόγραμμα διδασκαλίας, ανακαλυπτική μάθηση, δυνατότητα τόσο ατομικής όσο και ομαδικής εργασίας, παράκαμψη της ηλικίας ως κύριο κριτήριο κατάταξης στην ένταξη στο σχολικό πλαίσιο, γονείς ως βοηθοί, μετεκπαίδευση στο χώρο εργασίας.

Η διάδοσή της στηρίχθηκε από την ύπαρξη προϋποθέσεων: μεγάλα διαστήματα ελεύθερου χρόνου, ανακαλυπτική διαδικασία στο πρόγραμμα Nuffield για τη διδασκαλία των επιστημών τη δεκαετία του 60, δάσκαλοι που εφαρμόζουν και παρουσιάζουν σε άλλους.

Τέλη δεκαετίας 70 επιβράδυνση των εξελίξεων:

Αίτια:

Διαπίστωση ότι μόνο μια μειοψηφία εφαρμόζει (30-40%) : αποτέλεσμα η ματαίωση των προσδοκιών για αυτονόητη διάδοση

Γενικότερη κοινωνική οπισθοδρόμηση, θατσέρισμος της δεκαετίας του 80

Μια μελέτη: « τυπικό μάθημα »: προβάδισμα σε ανάγνωση, γραφή και αριθμητική

Αποτέλεσμα: 1988: εισαγωγή δεσμευτικού National Curriculum και σχολική αυτονομία με την έννοια της οικονομικής διαχείρισης στα πλαίσια πολιτικής λιτότητας.

Ενδιάμεσος σταθμός: ΗΠΑ

Δεκαετία του 60:

Προσανατολισμός στις θετικές επιστήμες (Sputnik 1, 1957) και στην ανακαλυπτική μάθηση (Ο David Hawkins ανταλλάσσει ιδέες με εργαζομένους στο πρόγραμμα Nuffield)

Πολιτικές εξελίξεις: κίνημα των Μαύρων, φοιτητικό κίνημα, πόλεμος του Βιετνάμ

Η Lillian Weber επισκέπτεται τα αγγλικά Infant Schools και δρομολογεί το πρόγραμμα Open-Corridor για σχολεία με μεγάλο αριθμό μαθητών από μειονότητες και ιδρύει το New Yorker Workshop Center for Open Education που προσφέρει μέσω του Summer Institute εντατική « βιωματική » (μάθηση προσανατολισμένη προς τον άνθρωπο και προς το πρόβλημα, και ενεργητικού τύπου) μετεκπαίδευση

(Η ιστορία του Ανοιχτού Μαθήματος στη Γερμανία) εκτός ύλης

Αρχές και χαρακτηριστικά του Ανοιχτού Μαθήματος σύμφωνα με το πνεύμα της Informal Education

Η συνάντηση της Informal Education με την παιδαγωγική Φρενέ βρήκε γόνιμο έδαφος και συνέβαλε σε αναπροσαρμογές της μίας και της άλλης... Η παιδαγωγική Φρενέ συνέβαλε με τις τεχνικές της και με την οργανωτική της διάσταση που έχουν αποδείξει την αποτελεσματικότητά τους σε ζητήματα συμπεριφοράς και σχέσης με το γραπτό λόγο. Η Informal Education επανάφερε και εξέλιξε το ζήτημα της επικέντρωσης στο άτομο ως πρόσωπο: Η μάθηση ξεκινά από τους προβληματισμούς του « μαθητή » (παιδιού ή ενήλικα) και στοχεύει στην προσωπική του κατάρτιση και εξέλιξη.

Οργανωτική διάσταση

Οργάνωση του σχολικού χώρου σε λειτουργικές ζώνες

Εξοπλισμός των διαφόρων ζωνών με ποικίλα υλικά: βιβλία πληροφοριακά ή λογοτεχνικά, εικόνες, υλικά προς χρήση, όργανα, εργαλεία, φυσικά υλικά, παιχνίδια μάθησης, καρτελοθήκες

Ημερήσιο ή εβδομαδιαίο πρόγραμμα με υποχρεωτικές και προαιρετικές εργασίες

Προβλεπόμενος χρόνος « ελεύθερης απασχόλησης »

Ειδικά προγράμματα (κατασκευή φυλλαδίων ή πλακάτ για την παρουσίαση των σταδίων και των αποτελεσμάτων της εργασίας στη συζήτηση στον κύκλο)

Συζήτηση σε κύκλο: σχεδιασμός εβδομαδιαίου προγράμματος, αποτίμησή του, αφήγηση εμπειριών, εκθέσεις σχετικά με τα ειδικά προγράμματα, ανακαλύψεις της ελεύθερης απασχόλησης

Βασικές αρχές στις ρίζες της ιδέας της Informal Education

Εξέλιξη της σχέσης του παιδιού με τον εσωτερικό του κόσμο

Ανακαλυπτική μάθηση βασισμένη σε προσωπικά ερωτήματα και εξερεύνηση για την απάντησή τους

Επιλογή θέματος, χαοτικό πέρα δώθε (« messing about »), αποσαφήνιση ερωτημάτων, επεξεργασία

Διακλαδική μάθηση (« unified curriculum », « integrated day »)

Σύνδεση ανάμεσα στην επικέντρωση στον άνθρωπο και στον προσανατολισμό προς την επιστήμη

« Σχολείο συντονισμένο με την κοινωνική ζωή. Ιστορία και θεωρητικό υπόβαθρο », σελ. 207-230

« school based community education »

Αγγλία

Μεσοπόλεμος: αστυφιλία: « village college », το σχολείο κέντρο της κοινωνικής ζωής του χωριού. Στην επαρχία σε πλαίσιο πολιτισμικής ομοιογένειας

Δεκαετίες 60 και 70: σε υποβαθμισμένες περιοχές, « Educational Priority Areas », Community Schools σε αστικό, πολυπολιτισμικό πλαίσιο για τη γεφύρωση ανάμεσα στο σχολείο και τη ζωή της κοινότητας. Το κοινωνικό περιβάλλον του παιδιού γίνεται χώρος μάθησης, εμπλέκονται γονείς και κοινωνικοί λειτουργοί. Συνεργάζονται για θέματα παιδείας, εργασίας, κατοικίας, σχεδιασμού της πόλης. Ξεκάθαρτο προσανατολισμό στην κοινοτική ζωή. Η πολυπολιτισμικότητα συστατικό στοιχείο και θέμα της σχολικής εκπαίδευσης.

Δεκαετία του 80: κριτική: « top-down, formal, program, institution, reactive » και αντιπρόταση: « bottom-up, informal, process, locality, proactive ». Κάτι περισσότερο και διαφορετικό από μια συμβολή στη βελτίωση των συνθηκών ζωής: δίκτυα μάθησης, κοινή δράση των κατοίκων, πολιτική αγωγή, στρατηγικές εξουσίας. Καταφέρνει να βρει έδαφος παρά το θάτσερισμό λόγω των προβλημάτων ανεργίας και της πολυπολιτισμικότητας.

ΗΠΑ

Δεκαετία του 30: Οικονομική κρίση, στόχος η απομάκρυνση των άνεργων νέων από τους δρόμους: σε σχολεία δυνατότητες για τον ελεύθερο χρόνο μέχρι αργά τη νύχτα. Δεν κρίνεται επαρκές και επαναπροσδιορισμός με στόχο την εκμάθηση της αυτοεξυπηρέτησης: μαθήματα: ράψιμο ρούχων, αντιμετώπιση τεχνικών προβλημάτων του σπιτιού, ψώνια, αποθήκευση, προετοιμασία φαγητού.

Δεκαετία του 60: ο όρος αποκτά νέο περιεχόμενο: στο επίκεντρο: η αντιμετώπιση του φυλετικού ρατσισμού, η πολυπολιτισμικότητα, η ισότητα των ευκαιριών και η στήριξη των μη προνομιούχων κοινωνικών ομάδων, η κοινωνική ενσωμάτωση των μειονοτήτων καθώς και η ανάγκη μετεκπαίδευσης των ενήλικων.

Δεκαετία του 70: τα community schools καταφέρνουν να αναπτυχθούν και να θεσμοποιηθούν αλλά περιορίζονται στη χρήση των χώρων του σχολείου όταν αυτό δεν τους χρειάζεται και δεν επηρεάζουν το πρόγραμμα και τη λειτουργία του. Η στάση τους απέναντι στο παραδοσιακό σχολικό σύστημα καθώς και απέναντι στα προβλήματα κρίνεται συμβιβαστική. Τα προβλήματα κρίνονται αντιμετωπίσιμα και έτσι υποβιβάζονται, δεν διεκδικούνται λύσεις αλλά αποφεύγεται η χειροτέρευση.

Γερμανία

Δεκαετία του 70: γκετοποίηση του τουρκικού πληθυσμού. Περιοχές του Βερολίνου: άσχημη κατάσταση των κατοικιών, υψηλά ποσοστά ανεργίας, ελλιπή προσφορά δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου, σχολεία των οποίων ο μαθητικός πληθυσμός αποτελείται κατά 80% από αλλοδαπούς. Πρωτοβουλία πολιτών και συλλόγων: δημιουργία ενός συμβουλευτικού σταθμού για Τούρκους μετανάστες, προγράμματα εκπαίδευσης για νέους, ένα κέντρο νεότητας, ένα πολιτιστικό κέντρο.

Δεκαετία 80: Τα μισά παιδιά μεταναστών του Δυτικού Βερολίνου εγκαταλείπουν το σχολείο χωρίς να έχουν πάρει απολυτήριο. Ανοίγουν κοινωνικές θέσεις εργασίας για την υποστήριξη παιδιών μεταναστών. Καθήκοντα τους η διασύνδεση σχολικών και εξωσχολικών τομέων, εργασία με γονείς για μείωση της απόστασης από το σχολείο, ανάπτυξη προγραμμάτων που υπερβαίνουν το ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου.

Μετά την πτώση του Τείχους (1989) η ιδέα βρίσκει έδαφος στην Ανατολική Γερμανία.

Αρχές και χαρακτηριστικά

Διάφοροι τρόποι περιγραφής των χαρακτηριστικών

Ένας τρόπος που εστιάζει στις διαφορές ανάμεσα στα εγχειρήματα και περιγράφει μια διαβάθμιση στη ριζοσπαστικότητα:

- Community Organization
- Community Development
- Community Action
- Social Action

Ένας λιγότερο πολιτικοποιημένος τρόπος:

- Αμοιβαία υποστήριξη σχολείο-κοινότητα
- Κοινή χρήση των χώρων
- Ωρολόγιο πρόγραμμα προσανατολισμένο στην κοινότητα
- Μάθηση σε όλη τη διάρκεια της ζωής
- Συμμετοχή της κοινότητας στα δρώμενα του σχολείου και συνδιαμόρφωσή τους
- Ανάπτυξη της κοινότητας μέσα από αυτή τη συνεργασία

Ένας τρόπος που διεισδύει περισσότερο σε συγκεκριμένες πρακτικές, εστιάζει στη διαπολιτισμικότητα και στην εργασία με τους γονείς :

- Συμβουλευτική γονέων
- Εκπαίδευση γονέων
- Δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου για γονείς και παιδιά
- Πολυπολιτισμικά προγράμματα και προβληματισμός πάνω σε αυτά

Σημεία σημαντικά να καταλάβουμε :

Ο όρος « Community » μπορεί να κατανοηθεί κλειστά: ομοιογένεια κλειστών κοινοτήτων και αποκλεισμό των μειονοτικών ομάδων. Ή να εστιάζει στον πλούτο της διαφορετικότητας και στην ταυτόχρονη « ενδυνάμωση » των καταπιεσμένων και του συνόλου

Μπορούμε να διαχωρίσουμε προοδευτικές και συντηρητικές εκφάνσεις ή να τις τοποθετήσουμε σε μια συνεχή κλίμακα αλλά στο κάθε εγχείρημα επαγγελματίες, πολίτες και συλλογικότητες στην πράξη... συνθέτουν...

Ο όρος *ενδυνάμωση (empowerment)* προέρχεται από τα κινήματα (φεμινιστικό, των Μαύρων), χρησιμοποιείται στην κοινωνική εργασία και μας βοηθά να αντιληφθούμε την « χειραφετική » διάσταση των κινήματων. Τα παιδαγωγικά κινήματα έχουν διπλή « χειραφετική » διάσταση. Στοχεύουν στην ενδυνάμωση των μαθητών μέσα από τη μάθηση και την κοινωνικοποίηση αλλά και στην ενδυνάμωση της κοινότητας και ειδικότερα των αδύναμων ή καταπιεσμένων ομάδων.

« Εναλλακτική Σχολική Παιδαγωγική. Ιστορία και θεωρητικό υπόβαθρο »

σελ. 277-294

Οι σελίδες αυτές είναι εκτός ύλης, αλλά σχετικά με την ανάπτυξη αυτού του κινήματος στη Γερμανία μπορούμε συνοπτικά να συγκρατήσουμε:

Δεκαετία του 60: Οι κλασικές παιδαγωγικές μεταρρυθμιστικές προσεγγίσεις απορρίπτονται και το ενδιαφέρον στρέφεται προς μοντέλα με σοσιαλιστικό και ψυχαναλυτικό προσανατολισμό, αναζητούνται αντιαυταρχικές απαντήσεις. Το Σάμερχιλ και η αντιαυταρχική αγωγή του Νηλ έχει απήχηση.

Πρώτη γενιά (1970-1974): Η σύγκρουση των εγχειρημάτων με τη σχολική γραφειοκρατία συντελεί σε μια αλλαγή οπτικής και επιχειρηματολογίας: Ο στόχος της άμεσης αλλαγής του δημόσιου σχολικού συστήματος κρίνεται ως μη ρεαλιστικός. Αλλά εκτός του σχολικού συστήματος μπορεί να υπάρξει ένα σχολείο που να λειτουργεί ως πολιτική πράξη μαθητών, δασκάλων και γονέων, και ως πρακτική εφαρμογή συγκεκριμένων εναλλακτικών λύσεων. Και αυτό να λειτουργήσει υποστηρικτικά για αλλαγές εντός.

Δεύτερη γενιά (1979-1981): Η επίσημη έγκριση και ενσωμάτωση των εγχειρημάτων εξακολουθεί να αναζητείται για νομικούς και οικονομικούς λόγους. Παράλληλα τα Ελεύθερα Σχολεία επεξεργάζονται το νόημα του όρου « ελευθερία » διαφορετικά. Αρχικά νοούνταν ως άμεση απελευθέρωση από τις παγιωμένες κοινωνικές νόρμες. Ο όρος προσεγγίζεται τώρα μέσα από συζητήσεις για το χειρισμό της υπάρχουσας ελευθερίας, για τα όρια και τις δομές, για τις σχέσεις ελευθερίας και αυθαιρεσίας, ελευθερίας και ανίας, ελευθερίας και laissez-faire.

Τρίτη γενιά (1985-1988): Παράλληλα με τη θεσμοποίηση (συναντήσεις, συνέδρια, κάποιες αναγνωρίσεις) κάποιες γρήγορες αναγνωρίσεις από τη μια και κάποιες συγκρούσεις με τη σχολική ιεραρχία κατά τη διάρκεια επισκέψεων για έγκριση από την άλλη οδηγούν σε συζητήσεις για την αξία των προσπαθειών για έγκριση σε αντιδιαστολή με τη λειτουργία χωρίς κρατικές παρεμβάσεις.

Τέταρτη γενιά (από το 1989): Ανάπτυξη Ελεύθερων Σχολείων στην Ανατολική Γερμανία και παράλληλα αντίληψη της ελευθερίας ως διαπραγμάτευση της σχέση του υποκειμένου με το κοινωνικό πλαίσιο και τις κοινωνικές νόρμες.

Αρχές και χαρακτηριστικά, σελ. 295-302 (εντός ύλης)

Όπως περιγράφονται από ομάδες εργασίας εκπροσώπων του κινήματος:

Εκπαιδευτικής πολιτικής και παιδαγωγικής:

- Αυτορρύθμιση και δημοκρατία στην καθημερινότητα των σχολείων και συν-υπευθυνότητα για τα κοινωνικά προβλήματα
- Η παιδική ηλικία ως αυτόνομη φάση της ανθρώπινης ζωής με δικαίωμα στον αυτοπροσδιορισμό και στην ικανοποίηση και όχι ως προετοιμασία για την ενήλικη ζωή
- Διαμόρφωση περιβάλλοντος για ελευθερία, ικανοποίηση αναγκών και κοινωνικοποίηση
- Παραίτηση από τα μέσα εξαναγκασμού για την πειθαρχία: Τα όρια και οι κανόνες θεσπίζονται και βρίσκονται αδιάκοπα υπό διαμόρφωση
- Το περιεχόμενο της μάθησης προσδιορίζεται από κοινού. Οι μέθοδοι συμπεριλαμβάνουν το παιχνίδι, την καθημερινότητα, και το σχολικό κοινωνικό περιβάλλον
- Διαδικασίες ανακαλυπτικής μάθησης και ενδιαφέρον για τη συμβολή στην επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων
- Αυτοδιαχείριση (μαθητές, δάσκαλοι, γονείς)
- Οι στάσεις και οι αντιλήψεις αντιληπτές ως ανοιχτές, επιδεχόμενες αλλαγής

Παιδαγωγική πρακτική:

- Από την αποκλειστικά εθελοντική ως τη δεσμευτική συμμετοχή σε συγκεκριμένα τμήματα του μαθήματος
- Ενεργό συμμετοχή στην κοινωνική μάθηση (δημοκρατικές διαδικασίες, αυτορρύθμιση) και στη γνωστική μάθηση
- Μικρά εποπτεύσιμα σχολεία
- Όρος « μαθητική » στη θέση του όρου « διδακτική »
- Η μάθηση συνδέεται με τις προηγούμενες εμπειρίες αλλά και μπορεί να λαμβάνει χώρα εκτός των κατευθυνόμενων από τους ενήλικες δραστηριοτήτων και εμπειριών
- Απουσία βαθμών και ελέγχων επίδοσης με εξαίρεση το απολυτήριο. Εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης

Έννοιες καθοδηγητικές για την πράξη

1. Ελευθερία
  - Εθελοντική συμμετοχή στο μάθημα (στις δραστηριότητες)
  - Απελευθέρωση από το φόβο του σχολείου (όχι βαθμοί και έλεγχοι επίδοσης)
  - Ελευθερία για απραξία (ελευθερία να « χάνουμε χρόνο », δραστηριότητες εκτός αναλυτικού προγράμματος)
  - Ελευθερία να μπορούν να αμυνθούν
  - Ελευθερία και για τους ενήλικους
  - Περιορισμοί των ελευθεριών (Όχι εξωτερικοί κανονισμοί. Κανονισμοί που θεσπίζονται όταν προκύψει ανάγκη (συμμετοχή όλων όπως και στο χειρισμό πιθανών συγκρούσεων))
2. Αλληλεγγύη, κοινωνική συνείδηση
  - Παρέχουν δυνατότητες (οι γονείς επιλέγουν το σχολείο και είναι πρόθυμοι να συνεργαστούν)
  - Εναλλακτική αξιολόγηση. Όχι ανταγωνισμός
  - Ανοιχτές ομάδες μάθησης (σχηματίζονται με βάση τις φιλίες και τις παρέες των παιδιών)
  - « Κανείς δεν είναι τέλειος » (διευκολύνει την αντιμετώπιση διαταραχών μάθησης και συμπεριφοράς, αλλά δεν μπορούν να κάνουν και θαύματα)
3. Ατομικότητα
  - Δικαίωμα στην προσωπική μαθησιακή πορεία
  - Δικαίωμα στη διαφορετικότητα
4. Η δημοκρατία ως καθημερινότητα (κατάργηση της ιεραρχικής δομής, δημοκρατική λήψη αποφάσεων τόσο για ασήμαντες λεπτομέρειες, όσο και για τα σημαντικά θέματα της συνύπαρξης, της οργάνωσης του μαθήματος, της αντιμετώπισης συγκρούσεων)

Άλλες παιδαγωγικές διαστάσεις σύμφωνα με τον Goehlich

- Χώρος και χρόνος για το παιχνίδι: τα προγράμματα παιχνιδιών των παιδιών μπορούν να συνεχίζονται για μέρες, για εβδομάδες
- Καλλιέργεια φιλικής προς το περιβάλλον συμπεριφοράς μέσα από αποφυγή μόλυνσης του περιβάλλοντος, ανακύκλωση
- Τα συναισθήματα βιώνονται και αν αναγκαίο συζητούνται, ελευθερία στη σωματική επαφή
- Τα θέματα του φύλου συζητούνται, και ανάλογα με τις ανάγκες δημιουργούνται μη μικτές ομάδες

« Η παιδαγωγική προσέγγιση του Reggio. Ιστορία και θεωρητικό υπόβαθρο », σελ. 381-402

Η θεωρητική και πρακτική παιδαγωγική προσέγγιση των κοινοτικών παιδικών σταθμών που δημιουργήθηκε τη δεκαετία του 60 στην πόλη της Βόρειας Ιταλίας Reggio Emilia.

Κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες

Πόλη με δημοκρατικό προσανατολισμό από το Μεσαίωνα και τη Γαλλική Επανάσταση

Από τις πρώτες πόλεις που στις αρχές του 20^{ου} αιώνα εκλέγει σοσιαλιστή δήμαρχο

Ισχυρή αντίσταση κατά του φασισμού κατά τον 2^ο Παγκόσμιο Πόλεμο

Στην Ιταλία μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 60 λειτουργούν μόνο νηπιαγωγεία και παιδικοί σταθμοί της καθολικής εκκλησίας, και όπου δεν υπάρχουν αρκετές δομές αναλαμβάνει η κεντρική διοίκηση. Στο Reggio όμως από τις αρχές του 60 αρχίζουν να δημιουργούνται κοινοτικές, δημοτικές δηλαδή, δομές, ενώ παλιότερα εγχειρήματα του αντιστασιακού, του φεμινιστικού και του συνεργατικού κινήματος υποβάλουν επίσης αιτήσεις και γίνονται κοινοτικά. Σήμερα το Reggio που είναι μια από τις πιο πλούσιες πόλεις και περιοχές της Ιταλίας με ισχυρή πολιτική ηγεμονία των αριστερών παρατάξεων, προσανατολισμένη σε συνεργατικές δομές, καταβάλλει 40% του προϋπολογισμού της στις παιδαγωγικές της δομές.

Ίδρυση και ανάπτυξη νηπιαγωγείων και παιδικών σταθμών

1962-63 οι πρώτες δομές

1968 ο νόμος που προβλέπει την ίδρυση μη εκκλησιαστικών νηπιαγωγείων (για 3-5 ετών)

Το 1970 ο Loris Malaguzzi αναλαμβάνει τη θέση του επίσημου συντονιστή. Δάσκαλοι καλλιτεχνικών αναλαμβάνουν δράση και συνεισφέρουν στην αισθητική των κτιρίων, στην παιδαγωγική των δομών και στην προβολή της προσέγγισης. Λειτουργεί ομάδα κουκλοθεάτρου που επιμορφώνει τις παιδαγωγούς.

1971 νέος νόμος για την ίδρυση κοινοτικών παιδικών σταθμών (για 0-3) με χρηματοδότηση κρατική και οργάνωση κοινοτική. Ημερίδα με μεγάλη συμμετοχή νηπιαγωγών

Το 1972 ο Gianni Rodari οργανώνει εργαστήρια με παιδιά και νηπιαγωγούς. Παράλληλα συντάσσει και αφιερώνει στο Reggio τη *Γραμματική της φαντασίας*.

Το 1975 περίπου το ένα τρίτο των παιδιών 3 ως 5 σε κοινοτικά νηπιαγωγεία. Σήμερα περίπου τα μισά και 40% για τα παιδιά 0 έως 3.

1981 κινητή έκθεση συνοδευόμενη από κείμενα θεωρητικού περιεχομένου που παρουσιάζεται στο Reggio και στη Σουηδία και στη συνέχεια ανά τον κόσμο και συμβάλει στην προβολή της προσέγγισης

Δεκαετία του 80: συνέδρια, περιοδικό, αναγνώριση, θεσμοθέτηση. Πολλές παιδαγωγικές επισκέψεις

Χαρακτηριστικά και αρχές της προσέγγισης

Η προσέγγιση αναγνωρίζεται ως επιτυχημένη για τα εξής:

- Σύζευξη θεωρίας και πράξης
- Αισθητική του παιδαγωγικού περιβάλλοντος
- Συνδικασμένη δράση νηπιαγωγών, γονέων και πολιτών
- Επαγγελματοποίηση του προσωπικού και εκπαίδευση ενηλίκων

Γενικό πλαίσιο

Στα νηπιαγωγεία 25 παιδιά η ομάδα, όμως 2 νηπιαγωγοί ανά ομάδα, συν βοηθητικό προσωπικό ενσωματωμένο στην παιδαγωγική εργασία: μαγείρισσα, δασκάλα καλλιτεχνικών

4 ώρες την εβδομάδα για την επιμόρφωση και τη διοίκηση

Δευτέρα με Παρασκευή οχτώ με τέσσερις

Η μέρα ξεκινά με ομαδική συζήτηση ή παιχνίδι, μεγάλο μέρος του πρωινού στο ελεύθερο παιχνίδι και μια ώρα για τη θεματική εργασία σε μικρές ομάδες στο ατελιέ της δομής ή της τάξης

Το παιδί και ο σταθμός

Το παιδί διαμορφώνει την πραγματικότητά του μέσα στις κοινωνικές ομάδες που διαμορφώνονται κι αυτές παράλληλα

Ο όρος « scuola dell'infanzia » « σχολείο της παιδικής ηλικίας » αντικαθιστά τον όρο « scuola materna » « μητρικό σχολείο »

Αγωγή και κοινότητα

Το διοικητικό συμβούλιο σε ομάδες εργασίας μεριμνά για τη διαμόρφωση του παιδαγωγικού περιβάλλοντος, την επιλογή και εγγραφή νέων παιδιών, τις εξωτερικές σχέσεις της δομής, εξειδικευμένα παιδαγωγικά διδακτικά θέματα.

Επίσης: Απογεύματα γονέων, Απογεύματα εργασίας, Ημέρα του παππού και της γιαγιάς

Οι εκατό γλώσσες των παιδιών

Έμφαση στις διάφορες δυνατότητες έκφρασης και στη σύνδεση ανάμεσα στην ανάπτυξη των ικανοτήτων έκφρασης και αντίληψης

Το παιδί ως αφετηρία και στόχος

Στόχος και νόημα της αγωγής να ανακαλύψουν τα παιδιά των εαυτό τους μέσα από τα προβλήματά τους

Αυτό καταδεικνύει την πολιτική διάσταση της αγωγής και δίνει ευκαιρίες σε παιδαγωγικό επίπεδο για προσέγγιση των ιδιαιτεροτήτων των παιδιών

Χαρακτηριστικά της προσέγγισης:

- προσέγγιση του υποκειμενικού κόσμου του παιδιού
- το « vivere insieme », ο από κοινού βίος, λειτουργεί ως πρότυπο
- οι σωματικές εμπειρίες και η ανακάλυψη του εαυτού μέσα από τους « καθρέπτες » βοηθητικό στοιχείο της διαμόρφωσης του υποκειμένου
- ανάγκη του παιδιού για ασφάλεια « Ένα ανασφαλές παιδί δεν έχει περιέργεια »

Ο χώρος ως τρίτος νηπιαγωγός

Για τα πολύ μικρά: καθρέπτες, στρώματα και μαξιλάρια για χαλάρωση, χώρος διαμορφωμένος για περπάτημα, σκαρφάλωμα

Για τα μεγαλύτερα: ατελιέ, κουζίνα καθιστικό με κουρτίνα, γωνιά κατασκευών, γωνιά ένδυσης, τραπέζια για δουλεία ή και φαγητό, γωνιά ξεκούρασης και βιβλίων, γωνιά της φιλίας

Παιδαγωγικά διαμορφωμένοι και διακομισμένοι και οι άλλοι χώροι, τουαλέτες, κουζίνα προσβάσιμη στα παιδιά

Κάθε δομή και ένα ατελιέ

Η παιδαγωγική ως πρόταγμα

- Πρόγραμμα που αλλάζει μαζί με τον κόσμο: ο παιδαγωγικός σχεδιασμός διαρκώς υπό διαπραγμάτευση στην κάθε δομή και στις ομάδες εργασίας του ΔΣ
- Οι νηπιαγωγοί επαγγελματίες-ερευνητές
- Εβδομαδιαίες συναντήσεις αυτοεκπαίδευσης των νηπιαγωγών